5095

VICTOR HUGO

A KARD

FORDÍTOTTA

VÉRTESY JENŐ

FRANKLIN-TÁRSULAT BUDAPEST

A KARD

VICTOR HUGO KÖLTEMÉNYE

FORDITOTTA ÉS BEVEZETTE

VÉRTESY JENŐ

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1911

OSZK

263095

R 2

ORSZ. SZÉCHENYI-KÖNYVTÁR
N Növedéknapló
1954 év 2349 sz.

R 1955

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

BEVEZETÉS.

Közismert dolog s szinte fölösleges említeni, hogy a költői előadás módja, az iskolák, a formák változnak, lejárják magukat, de az igazi nagy írók, a mesterek művei túlélik az iskola romlását. Itt is van azonban különbség. Hugo Victor minden időben nagy költő marad, de népszerűsége időnkint elhalványul, hogy évek fordultával újra kivilágoljék. Az ilyen költők az üstökös hatását teszik.[1])

El nem múlhat, mint a hogy Homeros, Dante, Shakespeare nem múlhat el. Túlzásai egy nagy és mély költői lélek túlzásai s ott is, a hol csak akart nagyot, a részletek megkapóan si-

[1] 1902-ben ülték meg a költő születésének százéves évfordulóját s az akkor megjelent munkák tanúságot tesznek róla, hogy az üstökös visszatér. Német irodalomtörténetekben persze divat Hugo kicsinylése (így a legújabb munkák közt is Baumgartner A.: Die französische Literatur). Kár, hogy nálunk is sokan ez után indulnak. (Egyetemes irodalomtörténetünk franczia része «A romantikus iskola önhitt, pózoló, de nagytehetségű vezérének» nevezi.)

kerültek. Úgyszólva nem is írt egyes önálló darabokat, mindet gyüjteményekbe sorozta, nem esetlegesen, de szinte tervszerűen rakva sorba őket. Így születtek óriás méretű compositiói. Majdnem minden művében van valami titáni.

Talán legnépszerűbb alkotása, a *Századok legendája* is ilyen óriási compositio, az emberiség története. De ezzel sem érte be, ki akarta szélesíteni a mindenség történetévé, a mint az előszóban írja. Költői triologiának tervezte. Első darabja az emberiség: a *Századok legendája*, a második a rossz: a *Sátán vége*, a harmadik a végtelen: az *Isten*. Ott koholta agyában, a mikor a száműzetés kenyerét ette. Az első elkészült s óriási hatással járta be a világot. A másodikat kétharmad részben, a harmadikat egészen megírta, de nem adta közzé őket. Új eszmék nyomultak előtérbe s noha 1860-ban kész volt vele ennyire, nem fejezte be. Csak holta után jelent meg ez a két kötet. A *Sátán vége* így töredékben is egyike a legnagyobbszerű műveknek. Kiadója az Aischylos csonka drámai trilogiáihoz hasonlítja s e hasonlat találó is.[1]

A költemény magában véve is önálló s szintén óriási méreteket mutat. A Sátán vége ez, a

[1] Aischylos-szal állítja párhuzamba Stapfer Paul is: Victor Hugo et la grande poésie satirique en France (Paris, 1901).

rossznak története, mert a rossz nem lehet örök, a szeretet legyőzi. A Sátán bukásával kezdődik. Az első szitokszó, a mit szája kiokád az éjszakába buktában, lesz az első bűntett: Kain megöli Ábelt. Először szöggel verte le, azután bottal, végül kővel. Ezek az ördög szerszámai, a szögből lesz a kard, a botból a bitó, a kőből a börtön.

A kard története az óvilág ösvényein bolyong. Nimród a hőse, a híres vadász, a ki meghódítja az egész világot s végül az égbe akar szállni, a mikor az Úr villáma lesújtja. A hódító meghalt, de a kard, a harcz visszamaradt a világon. Párhuzamosan folyik ez eseményekkel az, a mi a világon kívül, az űrben történik. A Sátán egy tolla — a mely arkangyali szárnyát ékesítette — fönnmaradt a mennyországban. A toll tiszta és fehér. Az Úr nem engedi elvetni s e tollból lesz a szabadság angyala. A bitó Jézus Krisztus története. A biblia nyomán, egyszerű, tiszta nyelven beszéli el a Megváltó kinszenvedését, halálát. Az áldozat hiábavaló volt: az emberek választottak, a lator Barrabást Jézus helyett.

Ezalatt a szabadság angyala leszáll a Sátán poklába, hogy megtérítse. Közbenjárásának mindjárt megvan a láttatja, az örök kínban fetrengő elszunnyad. Fölébredve már-már lágyulni kezd, míg végre utolszor megkeményítve szívét, elutasítja az angyalt.

A többi töredék. A börtön a Bastille lett volna s a franczia forradalom került volna színre. A fönnmaradt pár lap Hugo színes, gazdag nyelvével ékes, de előre látható, hogy e szakasz a másik kettő mögött maradt volna. Az első két szakasz a bibliából meríti tárgyát s az egyetemes emberiség sorsát tárgyalja, az utolsónak eseménye — bármi fontos volt — amazokéhoz képest kisszerű. Itt zökkenés esik. Az utolsó sorok a Sátán megkegyelmezésének töredékei.

Nem vagyunk hajlandók aláírni azok véleményét, kik Hugóban a lirikust tartják a legtöbbre. Nem, Hugo elsősorban elbeszélő költő. A franczia lirában is remek darabokat adott, de a tiszta líra, az igazi dal nagyon kevés belőle. Rendkívül erős és heves képzelemmel van itt dolgunk, mely mindenből mindjárt eseményt formál. Sokkal erősebb színekkel is fest, mintsem a líra megbírná. Az is jellemző, hogy cziklusaiban épen a tisztán eszmei tartalmúak a leggyöngébbek. Ott van a *Századok legendája*. A mikor elbeszél, valódi mester. Szoborszerűen éles és biztos körvonalakkal lép elénkbe minden. Néhány sorban bevégzett képeket ad. Ha ellenben nincs tárgy, esemény, alak, a mit leírna, akkor formátlan lesz, szétfolyó, csapongó; úgy árad a szó belőle, mint a folyó árvízkor. A kis gondolat szinte elvész a versek valódi esőjében.

Sokan azért tartják lírai természetnek, mert nem tud eléggé tárgyilagos lenni. De ez is csak részben igaz. Való, hogy világítása sokszor egyoldalú. Erős érzéseit nem tudja fékezni, a rosszat szurokkal keni be, a jót megaranyozza. Az a túlzás uralkodik minden művében, a mi Michel-Angelóban volt, mikor szobrait faragta, vagy Wagner Richárdban, mikor operáit komponálta. De el kell ismerni, hogy értett régmult korok föltámasztásához. Kevés író tud stílszerűbb lenni, mint ő. Nem minden kor sikerül neki egyformán: ha görög tárgyat választ, cseppet se klasszikus, de annál jobban sikerül neki a keleti világ s főképen a középkor rajza. Meghazudtolja azokat, a kik azt állítják, hogy a költő csak saját korát tudja jól festeni. Régi gót templomokat, kevély királyi palotákat föl tud építeni s benépesíti újra királyokkal, lovagokkal, szép hölgyekkel, harczosokkal és koldusokkal. «Lelkes, szilaj, kegyetlen nép.» A mennyi túlzott, hyperromantikus van az eseményekben, épen annyi realitás a jellemzésben, az érzésekben. Maga is a nagy érzések embere volt s azért tűnik föl pályája egyszerre nagynak és pózolónak. De főmagyarázatát ennek a ritka adománynak abban találni, hogy be tudott hatolni az eredeti források lelkébe. A *Cromwell*-hez írt előszóban szinte ott lüktet a költő gyönyörüsége, a hogy a forrásokban kutat és rátalál drámája részleteire.

Vegyük apróra dolgozási módját a Nimród történetében. Fölnyitjuk a bibliát s kikeressük Genesis könyvéből a forrásul szolgáló sorokat: «Óriások valának pedig a földön ama napokban. Mert miután az Isten fiai bementek az emberek leányaihoz s azok szültek vala, ezek lőnek ama hatalmas s kezdettől nevezetes férfiak» (VI: 4.) «Kusz pedig nemzé Nimródot. ő kezde hatalmas lenni a földőn. És erős vadász vala az Úr előtt. Azért lőn közmondássá: Mint Nimród, erős vadász az Úr előtt. Az ő országának kezdete pedig Babilon vala és Arak és Akad és Kalame, Szennár földén. Azon földről jöve ki Asszíriába és épité Ninivét és a város utczáit és Kálét. Rezent is Ninive és Kále között; ez nagy város» (X: 7—12.)

Ez a forrás egyszerű és hatalmas, mint a kyklopsi falak vagy a Nimródról nevezett torony romja Mezopotámiában. Valami őskeleti ember mesélte el, keresztbe tett lábakkal ülve és álmodó, égő szemmel nézve a pusztaságba. A nagy sík, a nagy hegyek, óriási fák, a tiszta és színes világítás csodás költészetet lehelnek az emberekbe.

E sorokból dolgozott Hugo. Elsőben is egy sor sem veszett el belőle, mind belevitte. Az óriásokról és a hajdan hatalmas embereiről olvasott. A kifejezés zordon erejével írta le őket: borzalmas és fenséges képek az óvilágról, a hol óriások ülnek a dombon és járnak

az erdőben. Keleten vagyunk. A színek ragyogóak. A hajnal vakítóan fehér. Ebbe a világba helyezi Nimródot. Hatalmas vadász és nagy hódító. Íjjal és karddal jár, igazi titáni alak, bátor és kegyetlen. Keleti vonásokból alkotja meg a jellemét, mert jelleme is van, nem árnyékkép. Messze fölötte áll a többi embereknek. Soha se beszél velük, mint valami szultán. Hívei arczát se látják, hiszen lába előtt hullnak a porba. Nyugodt, mint a keleti ember, zordon, mint a hatalmas ember, szomorú, mint a nagy ember. És e nagy emberhez hasonló nagy a világ is, melyben él. A biblia pár sorából épül föl a nagy hódító és nagy városalapító képe, óriási várak nőnek föl a pusztában, a tengerparton, irdatlan kőfalakkal. Mesés emberek lakják a világot és oroszlánok ordítnak a sárga sivatagban. Így építi e pár vonás köré egy egész világ rajzát. A biblia mellett egy másik keleti könyvet is fölhasznált: Firdúzi *Sah-Nahméját*. Nimród égbetörése Kaj-Kavusz röpülését másolja, de sokkalta hatalmasabban.

Másodszoron beleviszi elbeszélésébe a biblia meseszerűségét, azt a meseszerűséget, a mely a Genesis első fejezeteiben nyilvánul. Hugo csodákat említ, óriásokat szerepeltet, állatok és tárgyak éreznek és gondolkoznak; ez a mese általános jellege. Az azonban már a biblia szelleme, hogy az Úr, a Jehova, szeme kisér

mindent szakadatlanul. Nincs vallás, mely az Isten félelmét jobban éreztetné, mint a héber. Az Úr hatalmas és bosszúálló. Ez az erős Isten az, a ki Nimródot leveti a földre és összetöri. De Hugo észben tartja azt is, hogy műve keresztény mű s e sötét szakaszban is van egy hely, a hol — az Úr áldó kezét nyujtja a bélpoklos felé — a szerető Isten képét tárja föl, a nélkül azonban, hogy a költemény bibliai hangulatának ártana.

A harmadik szempont, a mi teljessé teszi a bibliai színezetet, a zordonság. A sötét és véres képeket amúgy is kedveli. Hugo e műve pedig épen egyike a legzordonabbaknak. Sehol semmi derültebb vonás: csupa átok, harcz, vér és szenvedés.

A negyedik szempont a forma, melyben elbeszéli. A lehetőségig egyszerű és tömör, mint a szentírás maga. Akár a borzalmas világ képét írja le, akár Nimród halálos uralmát vagy égbetörő vágyát beszéli el, kevés szóval él és erősen színez. A drámaiság iránt Hugónak kitünő érzéke van, de természetében volt a bőbeszédűség is s gyakran lett veszte annak e miatt. E szakaszban ez egyetlen egyszer történik vele. Két hosszú monológ ez; egyiket Nimród eunuch vezére, a másikat egy bélpoklos tartja az erdő mélyén: a gyűlölet és a szeretet dala. Mind a kettő ragyogó szép, de hosszú. A fele elmaradhatna s a költemény nyerne vele, főkép

stílszerűség tekintetében. Mert a Hugo gyakori hibája is felötlik benne: sorokat s főleg félsorokat told be a czifra ellentétek, sőt sokszor a rím kedvéért is, a mi ilyen virtuóz verselőnél elég felötlő.[1]

A cziklus második része, *A bitó*, nem kevésbé jeles és nem kevésbbé jellemző. Itt a kidolgozás némileg más formát mutat. *A kard*-ban elmondta az egész történetet drámai módon: lehető röviden, gyors menetben és kerek compositióban. Tragikus mese volt az óriások korából. A második rész Jézus Krisztus halála az emberiségért. A lehető legnagyobbszerű tárgy és ezt mindenki ismeri. Ha elmondja elejétől végig, csak szót szaporít vele. Azért csak részleteket ad, a miket kidolgoz szélesen, hogy teljes világitás essék mindenre. Előfordulnak olyan részletek, a miket a szentírás is elbeszél. Így volt *A kard*ban is, de ott vette a szentírásban talált gerendákat s épületet emelt fölé-jük. A tartó czövekeket készen kapta, de a ragyogó palota a költő műve. Egészen más a helyzet, mikor az újszövetség könyvei kerülnek sorra. Mit tehet ezekhez hozzá, mivel díszitheti föl jobban? Hasonlatosak ezek a mezők liliomaihoz, a melyek szebben ruházkodnak minden földi asszonynál. Ha egyszerű szóval, naiv

[1] Renouvier Ch.: Victor Hugo le philosoph (Paris, 1900).

hittel írt evangelium kell, ott van a Mátéé; egyszerűbb, kedvesebb, igazabb annál nem lehet. Ha pedig szárnyaló lelket, fennköltt eszméket keresünk, ott van a János evangeliuma. Olvassuk el az utolsó vacsorai beszélgetést. Költő oly magasra nem szárnyalt soha, annyi lélek, fenség és isteni harmonia van benne. A Platon *Symposion*ja közelíti meg ezt a hangulatot, de még az is kisszerűnek tetszik mellette. Hugo Victor tudta, hogy ezeket a jeleneteket nem lehet átdolgozni. Már a *Századok legendájá*-ba is fölvett egy költeményt Krisztus életéből: Lázár föltámasztását. Az előszóban megjegyzi, hogy úgyszólva fordította az evangeliumból. Azt tette valóban. Két sora van, a mi nem a biblia valamely helyéről való: hogy a Jézus fehér ruhája világított mentében s hogy Lázár halotti leplében olyan volt, mint egy ezüsttel töltött zsák, a mit a fösvény elásott. És a költő eljárása jogos és helyes. Neki e darabra szüksége volt cziklusában, hát lefordította a legtisztább, legzengzetesebb franczia nyelvre s a biblia egyéb helyeivel tette a képet teljesebbé. Ugyanígy járt el *A bitó*ban is.

Nem sokat törődve a compositio kerekségével, annál nagyobb gondot fordít a stilszerűségre. A hely, a hol az esemény lejátszódik, Judea. Leírja széltében-hosszában: istenáldotta föld, kétaratású, nem kísértetek hazája, mint Egyiptom. De elkorcsosult és hanyatló faj lakja.

A zsidó nemzet szép hajdankora elmult, letette a kardot, a mivel szabadságáért vívott, római igába görnyedt. Az emlékek a multból, a törvények, a vallás szinte megkövültek. Csak a betűk vannak meg, élet nem lobog már bennük. A hit szomorú, zordon, rideg. A papi fejedelmek elszáradt szívűek vagy képmutatók. De az Isten napja ragyogva néz le a zöld mezőkre s a nép egyszerű, vig és jó. A levegőt keleti fűszerek buja illata tölti be.

Ez a keleti hangulat egyesülve az evangeliumok idilli hangjával, jellemzi azt a csodaszép fejezetet, a mi Jézus eljöveteléről szól. Pásztorok és halászok világa ez. Ott látják azt, a ki eljövendő volt, a mint a kalászok között sétál. Mikor kezét kitárja, mintha magot vetne a szélbe. Egyszerű szavakkal elbeszélik a történetét. Idézik a mondásait. «Lui était doux.» Csupa békesség árad e sorokból. Megjelennek az apostolok:

Et ces hommes, pareils à des lampes nocturnes
Adorant un soleil dans une vision,
Étaient devant ce maître en contemplation,
Et l'entouraient, ainsi qu'une auréole d'âmes.

Méltó párja ennek az a másik kép, mikor Jézus bevonul Jeruzsálembe szamárháton. A jelenetet karének előzi meg. Jeruzsálem ifjai és leányai énekelnek, forró, érzéki, lágy verseket, hasonlókat az Énekek Éneke verseihez, mikor a mandragórák illatoznak s az egész természet

nászünnepet tart. Oly édes, olvadó ez az ének és nincs benne semmi bántó. Azonközben új karének csendül meg, a Messiás dicsőítésére, és Jézus megjelenik.

E fényes és tiszta képekkel szemben sötét és zordon képeket fest. Az ellentét mindig és minden munkájában kedvelt eszköze. A míg szentekről ír, glóriás sugárral világit, hogy fényben úszik az egész jelenet; a sötét lelkeket ellenben egész közelről nézi s kirajzolja teljesen. Ott van Sádok, a törvénytudó. A Jézus korabeli héber papok lelki világát leíró aligha rajzolta hivebben, mint itt Hugo. Sádok törvényt magyaráz a népnek. Olvas hidegen és komoran: A szombatot tartsa meg minden zsidó. Nagyobb bűn a szombat megszegése az emberölésnél. Jaj annak, a kit megátkoznak! Jaj annak, a ki nem követi az írás szavait! Az asszony tisztelje az urát. Kiki rangjához illő ruhában járjon. A haldokló mellett tíz személyt nevezzenek meg. Az élet muló pára, csak az Úr nem hal meg. Gyűlölje mindenki az Úr ellenségeit. Dogmák ezek, vegyest babonákkal és társadalmi törvényekkel, mind merev, könyörtelen, rideg, vigasztalan. Szinte hallani véljük az írástudó zordon, száraz hangját. Sötét és rémes képekkel teszi beszédét érthetőbbé. Sivár az egész, mint valami kiégett puszta.

Vegyünk egy másik sötét képet. A Golgotát írja le a költő. Kietlen, iszonyatos hely. Sakálok

rágódnak a heverő csontokon. Kalapács csattogása hallik. Ez Psyphax, az ács, a ki a keresztfákat faragja. Micsoda lelki világa lehet ennek az embernek! Nem zsidó, hanem géber, azaz perzsa. A napot imádja és a csillagoknak áldoz. A nép fél tőle, ujjal mutat rá, ő meg tele van mindenféle vallásból szedett babonával. Különös tisztelettel nézi a tigrist és a zebrát, a melyekre az Isten csíkokat festett. Teljes lelki sötétségben él, a melyben csak kósza árnyékok keringenek. Gerendát farag, a miről azt hiszi, hogy valami hajdani óriás botja volt. A pap megparancsolja neki, hogy faragjon abból jó magas keresztfát. Psyphax hozzálát a bárdjával: Úgy látszik, megtisztelik Barrabást.

Az istenembert egész az evangeliumok nyomán szerepelteti. (Egyetlen egy jelenete kivétel, mikor a sybilla barlangjába vezeti; ez különben az egész szakasz egyetlen fölösleges fejezete. Jézus a szeretet törvényére mutat rá, épen úgy, mint előzőleg a zsidó írástudóval szemben.) Jézus kínszenvedését részletesen elmondja az utolsó vacsorától fogva a végső útig, az említett módon, mindössze egy-két festői sorral toldván meg az eredeti forrást. Midőn Jézus a keresztfát viszi, négy angyal áll a világ négy sarkára s megállítják a négy szelet:

Pour qu'aucun vent ne pût souffler sur les vivants,
Ne troubler le sommet des montagnes de marbre,
Ni soulever un flot, ni remuer un arbre.

Ennél a halálos csendnél megáll a költő is. A többit nem mondja el.

Azután következik Barrabásnak, a megszabadult latornak igazán hugói képe. Kijön a börtönből s habozva vág neki az árnyba borult világnak. A borzadály, a bizonytalan rémület nehezül a haramiára, a mit olyan mesteri módon tud Hugo leírni. Úgy vezeti a Golgotára, a hol meglátja Krisztust a keresztfán és megérti, hogy ez ő helyette függ rajta: ő, a rabló, szabad és az, az angyal, meghalt! S a haramia kitör és iszonyatos dolgokat mond el: már nem a bibliai Barrabás, hanem az egész bűnös emberiség beszél ajkáról. Hatalmas és szép ez a beszéd, a kétségbeesett bűn iszonyú kiáltása az ég felé és átka az emberiségre, a mely nem a bűnt gyilkolja meg, hanem az erényt. Választottak, és a Sátánt választották az Isten helyett!

A fejezet harmadik része *A feszület* címet viseli. Elmélkedés Jézus haláláról. Mért kell a prófétáknak mind így halniok meg? Siralom a keresztfa tövében, nem annyira szenvedélyes, mint inkább szomorú, végtelen szomorú. Gyönyörű sorai úgy peregnek egymás után, mint a könnycseppek a bánatos arczon.

E két egészen kész fejezet bizonynyal sokkal értékesebb, mint a keret, a melybe foglalva van. Bármilyen magasan szárnyal is Hugo, akkor a legnagyobb költő, ha a földet énekli.

A földön kívül inkább csak bombasztokkal festi a világűrt, a miben csillagok ragyognak s az örök sötétet, a mibe a Sátán belezuhan. Három karének is megzendül: a madaraké a levegőben, a csillagoké a végtelenben s az angyaloké a mennyekben. Csak az első készült el, de az is a költemény legzavarosabb része.

Szó sincs róla, minden részében vannak szép helyek. A Sátán alakjával sok költő megpróbálkozott. A legsikerültebb egyfelől a Goethéé, másfelől a Miltoné. (A mi Madáchunk felséges költeményében bizonynyal az ördög sikerült legkevésbé.) Goethe a népképzelet ördögét hozta szinre összes külső járulékaival. Ez az ördög humoros ördög, s mint ilyen, pompásan sikerült. A Milton ördöge a görög mythos Titánja keresztény formában, mert az erkölcsi elemet is bevitte a küzdelembe. Ez az ördög hős, elbukik és újra küzd, igazi titán; tette is óriási, mérföldeket beborító. A Hugo Sátánjából is van valami ebből a titánból. Ez is óriási és ez is rettenetes. De az alak még kereszténybb formát ölt. Ez a morál legfelső foka, hogy a bűn büntetése a bűn tudatában van, a lelkiismeret mardosásában. Ezt viszi keresztül Hugo, a mint jelzi a töredéknek maradt részekben, s a földöntúli jelenetek főszépsége a Sátán vergődésében áll. A Sátán megtérése is minden bizonynyal felséges részeket adott volna. A szeretet erősebb a gyülöletnél s a rossznak vége

van egyszer. Így tör elő az optimista felfogás annyi szomorú és iszonyatos történeten által.

*

Elérkeztünk a harmadik óriási alkotáshoz. A palota készen áll, be is van tetőzve. 1855 van a kézirat végére jegyezve. Úgy látszik, várni akart vele, míg a második is elkészül; arra legalább semmi sem mutat, mintha javítni akart volna rajta. Száműzetése első évében írta. Befejezése megnyugtató, de ez is telides-tele a legsötétebb részletekkel.

Az Isten könyve ez, a végtelen. Allegorikus formában szemlélteti az emberi elme törekvéseit a világ létokának s a halál utáni életnek megfejtésére. Az emberiség összes kétségei megszólalnak itt a legkínzóbb, a leggyötrőbb alakban s a kínos kérdések egyre szaporodnak. Kifejti az összes filozófiai rendszereket és az összes fontosabb vallásokat, a teljes hitetlenségtől a kereszténységen át a rationalis istenhitig. Az egyetemes szempontjából minden harmonia, mert minden — maga az igazság is — emberileg relativ. Az emberiség nézetei egyre tisztulnak, de teljes világosság soh'se fog derülni ebben az életben. Minden ember megérti egyszer ezeket a nagy kérdéseket, mikor a halál órája elérkezik.[1]) Akkor föltárul az egész fénylő mindenség.

[1] Renouvier nyomán. I. m.

Ismét nagyméretű alapokat mutat a költemény. Hatalmas compositio. De a kidolgozás nem felel meg ennek semmiképen. A filozófus Hugo alatta marad a költőnek. Költő volt, igazán gazdag érzésvilággal és mély szívvel, mint a tenger. Jellemezte magát, mikor azt mondta magáról:

«Dans la tête une orchestre et dans l'âme une Lyre».[1]

A filozófiai költemények rendesen nem is szoktak sikerülni. A költői előadás nem is az igazi stílusa. Egyszerű köntös jobban illik hozzájuk. A Platon *Phaidon*ja élénk, érdekes dialogusával egyszerű, nyugodt és mégis emelkedett stílusával költőibb munka, mint bármely más, mely a lélek halhatatlanságáról beszél. Ez méltó volt Catóhoz, a ki azt olvasta, míg saját magára vonta ki kardját. A modern irodalom is ad e kérdésről egy gyönyörű munkát, ez a Tolsztoj *Gyónása:* egy keresztény szív vergődései, a míg az Istent keresi s végül hivő szívvel nyugszik meg, hogy mindent tudni nem fog soha. Ez szép és végtelenül egyszerű. Az olvasó végigkisérheti a kétség minden útvesztőjén s együtt érezhet vele.

Hugo ezt a tárgyat is szokása szerint kezeli. Egész fegyverzettel indul harczba, nyelve ezer

[1] Toute la lyre V. 1.

színét, fényét, ragyogását, folyóként áradó sorait, csengő rímeit viszi magával. Fölvirágozza képzelete egész termésével. De ha ezt a sok cziczomát lefosztjuk, alig marad a helyén valami. Új bizonyítéka annak, hogy Hugónak esemény kell, a mit leírjon vagy viharzó érzés, a mit dalba öntsön.

Maga az allegorikus keret is, a melybe foglalta az egészet, kissé merevnek és erőltetettnek tűnik föl. Éjszaka van és a költő úgy érzi, hogy röpül a levegőben. Egy pontot lát feje fölött, mintha valami légy volna. Közel röpül e ponthoz s e pont az emberi szellem, a ki megkérdezi tőle: miről akar tudni? Miről másról, mint az Istenről.

Azután hangokat hall. Ezek az emberi gondolkodás hangjai, mindegyik mond valamit, egy se tud semmit. A költő többet akar tudni, idézi a nagy Ismeretlent. Kell valaminek lenni! Rendre megjelennek a vallások madár képében: a denevér az atheismus, a bagoly a scepticismus, a holló a manicheismus, a keselyű a pogányság, a sas a zsidóság, a griff a kereszténység, az angyal a rationalismus s a világosság, a minek nincs neve. Az éjszaka pedig egyre világosodik.

Akkor újra látja a fekete pontot (minden egyes szellem megjelenését ez jelezte) és hallja a Lélek szavát, hogy ez mind álom volt s hogy akar-e a végtelen kapuján átlépni és tudni

mindent? Igen! És a költő remegni látja a mindenséget és meghal.

Van esztétikus, a ki e költeményt Hugo legnagyobbszerű alkotásai közé sorozza.[1] Nem tartom annak, mert se a terv nagy arányai, se egyes megkapó részek nem pótolják kárunkat a sok üresség ért. Olvassuk el az első rész «Hangjait». Igaz, hogy a nagy költő egyes sorai a villám fényével hatnak. Igaz, hogy a teljes bizonytalanságot a mindenség vezetéséről néha gyönyörű képekkel szemlélteti.[2] De a semmitmondó versek egész légióját kell egy-egy ilyenért végig olvasni.

Semmi mélyebb felfogást nem találni az egyes vallások fejtegetésében sem. Az atheismus s a scepticismus a hitetlenség sötét bizonyosságát s a kétkedés kínos bizonytalanságát fejezik ki, de ez érzések elvesztik intenziv erejüket a halvány allegoriában. A manicheismus a jó és rossz örökös harczáról beszél, a melyek meg fogják egymást semmisíteni. Hálás mező

[1] Renouvier. I. m.

[2] Egyet kiragadunk a sok közül:

A travers l'éther vague et le tourbillon fou,
Dans la brume, au hasard, devant eux, n'importe où,
Peut-être vers la nuit, peut-être vers la cime,
Un char que traîneraient, avec un bruit d'abîme,
Croupes sombres, fuyant, s'aibassant, s'élevant,
Six cents chevaux d'éclair, de nuée et de vent!

volna és a végtelen csataképek hugói színezést igérnek, de valahogy megbágyad a költő. A judaismus a bibliából táplálkozik, de nagyon mögötte marad. Nem a próféták hatalmas szava ez többé, a tömörség föloldódott a szavak árvizében. A Leviathán híres leírása is előfordul benne a Jób könyvéből, de hosszasabban, s ez a hosszúság fakóbbá is teszi az eredeti ragyogó színeit. A pogányság tárgyalásánál érdekes a költő felfogása a hellén hitről. Egyetlen nagy költő sincs, a ki előtt a görög hit ellenszenvesebb volna, mint Hugo előtt. Pedig ennél költőibb hit nem volt soha. Leszállították az isteneket a földre, hogy elvegyüljenek az emberi nem közé. A mi szép volt a világon, abból kiválasztották a legszebbet, a leghatalmasabbat s az lett az isten. Örök kék eget formáltak a fejük fölé s a zöldelő, tavaszi világot benépesítették nymphákkal és satyrokkal, velük lett tele erdő, mező, folyó. Nem csoda, ha Schiller ide vágyott vissza. Hugo épen ellenkezőleg. A keresztény költő ránczba vonta homlokát. Bűnös isteneket ültettek a trónusra. Zeus zsarnok és Aphrodite a bűnös szerelem, a kéjvágy. Erkölcs ilyen hitben nem volt, nem lehetett, a hol az istenek maguk is földi bűnökben vergődnek. Ezen hit számára csak ostora van.

De hát a kereszténységet mért nem írta le a Jézus egyszerű és békét sugárzó szavaival, azon a hangon, a mit *A bitó*ban használt? Az ol-

vasó is kezd beletáradni a sok, sok ékes beszédbe. Aztán jönnek a kétségek, a mikből az egyetemes eszméje vezeti ki az embert, hiszen minden csak viszonylagos e földön és minden az igazság czélját szolgálja. Ezek azok a kétségek, a melyek minden gondolkozó emberben föltámadnak s a válaszok is ugyanazok, a melyeket már mindenki hallott vagy olvasott. Itt is van egy gyönyörű részlet az állatok szenvedéséről: teher alatt roskadozó lovak, elcsigázott szamarak, halomra lövöldözött vadállatok s minden, a mi az ember ínyét csiklandoztatja, dús asztalok terhe, örökös mészárszék; ez szép rész és nagy szeretet sugárzik belőle, de ez is túlontúl hosszú. Végül a világosság jelen meg, a minek nincs neve s kimondja a döntő igét: az Isten egyetlen neve Szeretet! De hiszen ezt éreztük mindig s e hosszú könyv igazán nem tette gazdagabbá lelkünket semmivel.

Mégis! A sorok, a melyek a jelenések között vannak, igazán rajzolják a vergődő lélek tépelődéseit. Mikor a világosság is megjelent és elmult, vége a szép versekbe szedett filozófiának. A legutolsó lapokon nagy és egyszerű lesz a költemény. A czíme *A nap* (Le Jour). Az Örökkévaló közel van, ott lebeg valahol. A költőnek vére fagy és reszketni kezd. A szent borzalom, a mi elfogja a földi embert, mikor az Istent érzi közelben, mikor Mózes elrejti arczát az Úr előtt és Szent János eszméletlenül

roskad Jézus lábaihoz. A költőhöz intézett szavak hatalmasak, mint a nagy vizek zúgása. Egyetlen «igen!» kiáltással tud válaszolni rá. Elmulik a föld, az élet, az éjszaka — nappal van.

Et je sentis
Que la création tremblait comme un voile.
Alors, levant un bras et, d'un pan de voile
Couvrant tous les objets terrestres disparus,
Il me toucha le front du doigt.
Et je mourus.

*

Igazában komorság és mélység jellemzik épen legjobb műveit, bármennyire ellenkezik is ez az igazi franczia szellemmel. Mert Victor Hugo nem igazi gall szellem, ámbár megvan benne a dicsőség, a gloire iránti vágy és rajongás, a forma kitünő érzéke, az ellentétek kedvelése s bár a franczia szellemet is ki tudta fejezni egészen: Saverny marquis a *Marion Delorme*ban, Eviradnusa, Nagy Károlya vérbeli francziák.

Mintha a legutóbbi időben újra megtellett volna a romanticismus holdvilága a Rostand *Cyranó*jával. De változott és tökéletesen franczia formában. A Hugo romanticismusa visszatérés volt az igazsághoz az elbágyadt, mester-

kélt, utánzó költészet világából: a természetest keresték voltaképen, ha túlzott és nyers is volt. A Rostand romanticismusa a materialis világból visszamenekül a mesék és históriák szebb és ragyogóbb hazájába. Cyrano minden fájdalma mellett is derült alak, a *Sasfiók* igazi epos a Napoleon emlékeiből szőve, a *Napkeleti királykisasszony* középkora meseország. Rostandból hiányzik a Hugo mélysége, azért lesz minden dolga könnyed, csillogó, derült és felületes.

Hugóban meg épen derü nincs semmi. Kicsapongó vígság, szenvedélyes öröm igen, de derültség soha. A humor is hiányzik belőle majdnem egészen, bár Don Cæsar nagyszerű alakját képes volt megalkotni. Sok olyan órájának kellett lennie, mikor leszállt egészen a lélek fenekére, mikor átérezte az egész emberség kétségeit, szenvedéseit. Nem a könnyelmű és csípős gallusok az ő szellemi elődei, hanem a marczona és borongó frankok: szenvedélyes, kemény emberek, hol a kicsapongás óráit a bűnbánat és önmegadás órái követik, kikről olvashatni a Toursi Gergely krónikájában.

Ezért legszebbek Hugo sötét színezetű költeményei s ezek közt nem utolsó a *Sátán vége.*

Azon művek közé tartozik, a hol a tisztitó szenvedésről regélnek megrázó erővel, gazdag és egyszerű nyelven, mint az ótestamentum, a Dan-e Pokla vagy a Tolsztoj népies elbeszélései.

*

A kard fordítását veszi az olvasó a következő lapokon. Ez a legkerekebb s legönállóbb része a cyclusnak. S bizonynyal a legszebbek egyike, a mit csak Hugo írt.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

VICTOR HUGO

A KARD.

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

OSZK
Országos Széchényi Könyvtár

A KARD.

I. Nimród.

1.

És a föld megint élt, új nap járt az égen,
Ámde iszonyattal teli, akár régen.
Árnyék nyomta Bábelt, Endoron meg rém ült.
Reggelte, a hajnal ha arany tegzébül
Futó csillagokra fehér nyilat ontott,
Bálvány rém-emberek ülték meg a dombot.
Iszonyatos beszéd a csendet elverte,
Óriások jártak az erdőben szerte.

2.

Magasabb a tölgyfa mindahány szilfánál,
Hatalmasabb Nimród minden óriásnál.
A judai szörnynek, Chusnak volt a sarja,
Kinek Sina-hegye volt a feje-alja.

Az üke meg Chám volt, a csúfoló gyermek,
Kit nehéz átokkal öreg Noé vert meg.
Azóta Chám zúgott, mint a forró edény.
Ülve is átnézett colossusok fején.
Ha meg fölállt, őket megdöntötte osztán.
Vadászkutyája volt két fene oroszlány.
Reszketett Atlas és Libán sötét csúcsa,
A mikor estenden furulyáját fújta.
Olykor ki-kitárván szörny kezét a szélben,
Fogni akart egy-egy villámot röptében;
Az elámult órjás felhőt szétszakítván,
Sziklaról szökellett sziklára s a villám
Úgy futott előle, mint a sáska nyargal.
Ha elmult az orkán, Chám szállt pörbe avval.
Mikor vén lett, Nimród hagyta halni maga'.
Nevetett, mint gyermek, hát sírt, mint nagyapa.
Hát Nimród vére volt e két zord embernek.
Széltében a földön mind romok hevertek,
Hogy Nimród születék s annyi romlás vele,
Mereven nézvén rá az Adonáj szeme.
Még ifjan, keresvén hiúzt a lyukában,
Vájkált az özönvíz iszamlós sarában,
Irdatlan elgörbült érczszöget lelt ott hát,
Az elpusztult világ egy fekete romját.
Álmok óriási kovácsoltak rajta.
Ez a rémítő szög lett a Nimród kardja.
Vala Nimród oly' mély, mint Nagain vize.
Tubalkain volt az íjjának mestere.
Csak kinnal húzta föl tizenkét pár tulok.
A hangyát is hallá, ha a földön futott.

Olyan volt csuklója, mintha vasból vóna,
Hat-hat újja, mind, mint a pokol csomója;
Az égi felhőkkel vegyült össze fürtje.
A hegyekben zúgó óriási kürtje
Egyetlen foga volt a hajdan mammonnak.
Nyilai által a hegyeken suhogtak.

3.

Egyszer oszt' egy tigrist látott s megkötözte.
Vonaglott az állat s fejét rázta közbe'.
Tengerként ordított, hogy a hegység rémült,
Osztán Nimród lábát nyalogatva békült.
Az ember jött sorra a vad tigris után,
Az ember után meg Tyrus, Sodoma, Dán,
Szúza s Kaukázustól a Deltáig minden
S mikor meghódított mindent, megállt itten.
Akkor szomorú lett s szólt: «Mit tegyek
[mostan?»

4.

Meztelen kardjától az egész föld borzadt.
E nagy szablya mögött, mely szörnyű volt s
[rozsdás,
A Háború fölkelt, mint ébredő csordás
És kisértet-arczát fordítá az égnek.
Városban, kunyhóban a megriadt népek
Nagy-remegve nézték, hogy az éjszakában
Mint megyen a zajban, megyen a homályban

A sötét dárda-nyáj iszonyú pásztora,
Kezében parittya, szájában harsona.
Ez a kisértet a Nimród oldalán volt.
Nimród meg tiárát s efódot legázolt
S míg krónikás és pap dicsérte, odáig
Hágott, hol az ember már istenné válik.
Zaim eunuchot vette ministerül
És bezárt tornyában élt maga, egyedül.
Ujjal az mutatta, hogy mi rosszat tégyen.
Szétvigyázott Nimród, mint sas a fészkében.
Ordított a párducz, ha csak szemét látta;
A föld bármely sarkán neve hallatára
A pólyás mumia nyitott szemmel nézett;
A föld alatt élő szőrös majom-népek
Ott a hegy lábában, hol a Nilus ered,
Úgy reszkettek, akár az ólban az ebek.
Vadállat nem tudta: állat vagy ember ő?
Az emberek pedig, mint a vihar előtt,
Meghajlottak; ő volt az iszony, a végzet,
A rémület csókja homlokán ott égett.
«Király, az Úr imád!» — azt mondták a papok.
Tömjént égetett Ur, Tyrus mirrhát adott.
A hódító előtt lőn a nappal éjjel.
Két felől az azúrt árnyalta sötéttel;
Kelet felől, a hol a sík lángban állott,
Száz égő városból fekete füst szállott;
Nyugaton a csontra, tátongó sírokra
Egész falka holló csapott le károgva.
És nézte Nimród, a borzadály királya,
Két fekete felhőt hogy vet a világra

És mutatta és szólt: «Nosza, népek, erre!
A hajnalt, az estét árnyalom egyszerre!»

II. A kik az erdőben beszélnek.

1.

A míg őt imádták, az eunuch útra kelt,
Sötét erdő mélyén lágy hangon énekelt:
«Élő, halj! Száradj, föld! Bástyák, omoljatok!
Esti legyek, népek, örvények, húlljatok!
A csont fehéredjék! A könnyár omoljon!
Bibor láng hegyeknél nagyobbra lobogjon!
Szél a tüzet szítsa! Dög rohadjon! Rajta!
A fekete herélt soha se sokallja!
Mert üvölt, az éden lángjából kidobva,
Szerelem özvegye, a lelkét gyászolja.
Vighomlokú apa soh'se lesz belőle,
Soha se látja, hogy édesszemű nője
Hogy' ül a küszöbön, ősi komor házba',
Rózsálló kebelén picziny baba szája!
Én láttam az édent, magam elgyötörve,
Bosszút veszek, élők! én küldöm a földre
Az átkozott urat, én küldöm. Én láttam
Bolygani Nimródot emberek rajában.
S im ez oroszlánnyal bősz tigrist nemzettem.
Gondolatom', mint a hálót, kivetettem
És remegni érzem benne a világot.
Zöld a fa, köszöntöm a taroló bárdot.

Emberek ugatnak, mint a silány kutyák.
Haj, Nimród! A kardnak mondom: Igyál, no hát!
Térden állva fújok a harcznak tüzébe.
Mind a többi élő az élet edénye,
Én meg a semminek urnája, kiöntve
A halált. Órjásban lakom én, a törpe.
Győzelmem a czélja mindahány tettének.
Ő a pusztító kar, én a sötét lélek.
Háború van. Ezer év múlva vagy holnap
Egy ijjröpítette nyilától Nimródnak
Mind háborúba vész az emberi fajta.
Te, ország és a kard első ura, rajta!
Az emberi lélek tüzet fogott, nincsen,
Mi eloltsa. Indus, oskus, asszir, minden
Húsba harapott, mint Éva az almába.
Nem tud a háború megállni, nincs gátja.
Ember egymás vérét issza s jónak érzi.
Rossz üszökből tűz lesz s nincsen soha végi.
Halál rá! az ember emberen kavarog.
Halál rá! a fehér, a fekete fajok.
Nagyok és kicsinyek, a tornyok s az árkok
Megütköznek, mint a megdühödt hullámok.
Jövendő! harcz, iszony, testhalom, vérező!
Békóban a város, békóban a mező!
Éji menet, harsány szó a légbe dobva!
Sátor a hegytetőn, a vízen vitorla!
Látás! Almásszürke paripák rohamja!
Szekerek, csapatok zúgó forgatagja!
Ember-felhők, forgók, sarkantyú-pengések!
Trombitafúvó száj, mely a zajtól részeg!

Holtsirató ének, aranyos sisakok,
Bástyák vége nélkül, hova mennek azok?
Aranyló termőből pokol torka válik,
Vaspikkelyü hydra-légió jön váltig;
Kardvasak, szempárok robannak egymásnak,
Elvetik a csontot, a miből sír támad.
Vak dölyf vígan dalol, minden csapat sorba'
Lobogó nevével szemfödőjét hordja.
Görbe csőrrel egymást harapják a gályák.
Az iszonyú embert bámulva csodálják
A kék ár, szörnyű hab, a szirt, az örvény is
S mond a Leviathán: Ketten vagyunk mégis!
Gomolygó századok, fészkük a gyülölet!
Fakó vak butaság! gyehenna! rettenet!
Sötétség! Őrjöngés minden órán s helyen!
Baljós zörgést csap az ember Isten ellen!
Ki, ki a vak éjből, csatárok, harczosok!
Ihol parittyások jönnek meg bárdosok;
Ahol kék ég alatt húznak sok ércz-szörnyet,
Fekete, eleven, tűzokádó szörnyek,
A háború vadja, vad ember munkája.
Bronz csatakigyóknak fujnak a torkába
S riadalmas zajjal elsöprik egyvégbe'
A lovat, harsonát, az embert az éjbe.
Ölnek! Baglyok, hollók, fekete csapatok!
Véren vett városok! Megtépett asszonyok!
Bosszú! Csak öljetek! Mért? Semmiért. Rajta!
Ölnek, ölnek, ölnek, lihegésig hajtva,
Kastélyban a nagyok, kunyhóban az aprók.
Tele vörös urnát hordanak és abból

Feneketlen sírba a vért bele ontják.
Nosza! Isten alkot, emberek lerontják.
Hej, harcz, te sárkány, ki engem nyalsz az [éjben!
Nyílból egész orkán csillagzik az égen!
Bárónynyáj mind a nép. Harcz, vesd magad' rája,
Szörnyű békóidat verd rá a világra!
Harcz! az ember boldog, ha te kipusztítod,
Dandár férgedet ha rajba' ráuszítod.
Fald föl a tábort, a falat, fogatokat,
Fald a kőtornyokat, eleven gyomrokat,
Fald az isteneket, sőt a királyokat,
Meg a szántót, ekét, szalmát, kalászokat,
Jusson fogadra a jégmadár s a méhe,
Légy a teremtésnek irtózatos férge!
Isten! mért a halál? az ember elvégzi.
Szédül az eunuch tőle s tapsol néki.
Öljetek! Északról, nyugatról meg délről
Irtózatos körben, nőve vége nélkül
Látó szemem előtt a háború tánczol.
Hej! a sötét jövő reng az égzúgástól!
Hej! látom a halált, ott suhog mindétig!
Hej! a háborútól örökösen vérzik
A bús emberiség, a szörnyű, a vétkes
S az eunuch tapsol az örökös vésznek!
Kiszárad a nép, mint a patak a napon.
Asszony se volt s máris özvegy a hajadon
És méhe megnyíltát jajgatja az anya.
Óh kéj!
Ez időben Nimród van csak maga;

Ifjú még ez a föld s egyet bír el csupán,
De erjeszti majd az ég a rosszat buján,
De majd megáradtok, gyilok, pallos, szablya.
Mi szép lesz, ha egymást majd minden harapja
S mikor a sok Nimród mind csak egymást marja!
Eljövök majd akkor sötét folyópartra
S nézem a fövényen, szigeti szittyóson,
A krokodillal hogy perel majd a sólyom.
Mind csak maga lenne, úr lenni szeretne,
Mind mindent akarna s én hallom nevetve
A jajt, mit Eufrát s Tigris habja művel,
Ha a rabló-gyík küzd a tigris-ölyűvel.
Ti népek, gyászotok' messziről ízlelem.
Bölcsőitek vannak! Koporsóim nekem.
Temetetlen testek szaga illat nékem.
Mért vettétek el a természetből részem'!
Melegítő ölről téptetek le engem,
Mikor piczi voltam s még semmit se tettem!
Megöltétek bennem a férfit s hagytátok
A gyermeket élve. Én gyűlölök. Átok!
Átok rá, a ki él! Arra, a ki ragyog!
A gonosz meg a gyász meg az éj én vagyok.
Átok! A farkasnak megvan a nősténye,
Fölgerjedt medve is rálel a nőjére,
Embernek asszonya, fészke a madárnak,
Rengő hab a légnek, füve a vízárnak,
Vadgalamb szelídhez búvik szerelmesen,
Nekem, a heréltnek, a sír a jegyesem!»

2.

Emezen erdőnek a másik oldalába'
«Természet! Mindenség! — egy poklos kiálta —
Csillag! virág, kiket szólítlak remegve,
Engem átkozzatok, az embert szeretve!
Isten! rám se néztél, a mikor születtem.
A halál patkánya rontott össze engem,
Bélpoklosság egész testem' kicsipkézte.
Vagyok a világnak ijesztő csúf férge.
Azért szült ez a föld, újfent hogy kivessen
A cserjék is szánják e tengődő testem',
Rajtuk bimbó, rajtam rút kelevény támad.
Csupasz bőröm réme a tarantellának.
Csordás, pásztor, munkás kísértetnek gondol,
Rémség álczájában látva a távolból.
Mint szilfát a repkény, a poklosság lep be.
Óh jaj! Én uram! a természetnek nedve
Erdőt ad a hegynek, fohászt a fészeknek,
A megfrissült fákon gallyakat növeszt meg,
Rózsát illatoztat, a mindent megteli,
Testem' a férgeknek martaléknak veti!
Dögvész lehellete s méreg vagyok egyben,
Rabbá esett szellem, vergődöm a sebben.
A vérző sár mélyén síró lélek vagyok,
Az, kit a láb elrúg, elgázol, eltapod,
A szenny, a selejtes, béka az út szélén,
Az élet köpése az ember-nem képén.
Szépségét irigylem a csúszó hernyótól.
Képemtől szörnyű lesz a forrás; rongyomból

A testem, testemből csontjaim kinéznek.
Vagyok a nap szörnye, fekélye az éjnek.
Mint a rothadt gyümölcs, számban van az élet.
Hamuba pihenni de hiába' térek,
Mint a lelk'ismeret, soha sem alhatom.
Ha kimegyek, mintha kiokádna lakom,
Ha megjövök, mintha nem enged be engem.
Uram! az éjbogár se szenvedhet engem.
Fut tőlem a kutya és a madár reszket,
Ágyamat nézi az undok disznó s megvet.
Szép kék eged alatt lelkem van magában.
Szörny száját se merné megcsókolni szájam.
Rám morog a barlang s láttamra elzordúl.
Minden fényes nap, mi az ég alatt fordúl,
Vonszol a cserényen s hóhérkodik rajtam.
A rosz cserép, mivel sebemet vakartam,
Panaszol a sárnak: Bepiszkolt, — azt mondja.
Minden az Úrtól jő, csak rám nincsen gondja.
Én belém mellyeszti a baj ádáz körmét.
Nevető gyermekek szilkém' összetörték
Es nem maradt merni, csak a poklos kezem,
Szikla-hasadékból szélzavarta vizem'
S ennen fekélyemből iszom az italom'.
Inség börtönében, Uram, raboskodom!
A teremtés látja arczom' s úgymond: Tágulj!
Az élők városa előttem bezárul,
Útál a sír s bé nem fogadnak a holtak.
Bélpokol férgétől a sír férge borzad.
Isten! nem vagyok holt, hogy élő se legyek.
A síró árny vagyok. Látván az emberek,

Kevés a rékfene engem összetépni,
Hát a gyűlölettel segítenek néki.
Ha erre jár a nép, ki danol és nevet,
Ok nélkül mind kővel górál meg engemet.
Rajtam járnak, mintha testem a föld lenne,
Kő nem-érte sebem nincsen most már egy se.
S mégis, Uram, jól van, ha csak én szenvedek!
Jól van, rám borítom mind a szemfedelet,
Csakhogy más fejére de soha se érjen!
Törvényednek rendjét, Uram, én nem értem,
Hanem én átkomban, nehéz bánatomban,
Azt mondom: nagy Isten, ott a szent égboltban,
Tedd, hogy éjszakából ezen a világon,
Az emberre áldást sugározzon átkom!
Éljenek örömben, örök feledésbe',
A jajt, Uram, ember egyik se ismérje!
Hadd magam én sirjak, hadd hordjam a káruk',
Hadd rójjam le titkon mind az ő váltságuk',
Jó Isten, ki szőllőt adtál agg Noének!
Ti meg asszonyok, kik, ha fejem kinézett
Az én falam mögül fényességtek' látva,
Borzadva köptetek árva szempillámra
S sikoltva futtatok! Mind ez a szerelem,
Mi elkerül engem, a tiétek legyen!
Áldlak. E bús élten át csak daloljatok.
Kis gyermek, ki anyád köntös-szélét fogod
S messze révedezni látván engem, kérded:
— Anyám, ki ez a szörny? — megáldalak téged.
Titeket is, a kik könnyem' nevetitek,
Testvérek, kik énrám követek' vetitek,

A fö'dön, az égben legyetek megáldva!
Apák a fiúkba', fiúk az apákba'!
Hisz' a víz engedi, hogy érintse ajkam,
Hát mi jöhetne ki, mint az áldás, rajta!
Hisz' gyümölcsöt téphet az út szélén kezem,
Hát érette ihol áldásra emelem!
Hisz' az ég arczát is az én szemem látja,
Áldással telik be a szemem világa!
Igen, szeretbetek! Doboghat emberért
A szívem meg fáért, meg habért, meg hegyért,
Én is megaldhatom ezt a szép szent földet,
Bátor legsilányabb vagyok és legszörnyebb!
Én átkozott vagyok, azért mégis áldok.
Föld és ti szent hegyek, hol Ádám leszállott,
Megáldalak, vizek, titeket, lapályok,
Állatok, repesők, szőkegyapjú nyájok,
Ti erdők hangyái, ti sátras p sztorok,
Tenger, melynak habja folyó érczül ragyog,
Kígyók, kik vagytok, mint b rzadalmas ágok,
Nem látott sugarat árasztó virágok,
Te ég, ki: itt vagyok! — azt mondod az éjbe',
Te néma erdőknek éjjeli mélysége,
Források, a fűben mormolva folyva le,
Rengő nád, mit ringat szellő lehellete,
Tulok és oroszlány, legelő kecskéje,
Éljetek napfénybe', örök békességbe'!
Bújnom kell s az ember nem lehet vendégem.
Enyém az éj. Szörnyű vagyok. Az én vétkem.
Óh bocsássatok meg, virágok, asszonyok!
Bocsánat, nap! Rátok, a hogy tud, mosolyog

Ez az én fekélyem, kín-ajkát kitárván.
Jól volt, testvérek, hogy kiűztetek árván:
Én annyit szenvedek, hogy ti féltek attól
Ha széttörik szivem, szerelem foly' abból.
Élj, ember s természet, én, poklos, kivánom!
A sugaras égbe kinomat dobálom,
Éjszakám', szomjamat, lázam', romló csontom',
Fekélyemnek genyjét, könnyem' odaontom,
Úgy vetek barázdát az örök sugárba,
Jóság, erény, összhang sarjadzik utána!
Bélpoklom áradjon mind a teremtésre,
Emberre, gyermekre s sugár legyen végre!
Testvérimre, kiket az árnyék tesz vakká,
Hasadj föl, kelevény és úgy válj csillaggá!
Isten! kinek minden csak pára ide lenn,
Isten! fényesség, kit bámulok mereven,
Isten! csillagtartó, villámszóró, magas
Fény, kit fiainak mutat az égi sas,
Végtelen! a féreg szava eléd jusson!
Tedd, hogy a tavasztól a rideg tél fusson,
Hajnaltól a bús éj, a bajok, a harczok
Az embertől, a rossz a jótól, a karmok
Az édes madártól, farkas gímtől féljen!
Vidd Édenbe vissza az emberpárt kézen.
Békítsd ki, atya, a kerek mindenséget!
Rózsából a tövist lágy kézzel kitépjed.
Tedd, hogy az oroszlány a bárányt csodálja.
Pusztulás a harczra, rohamra, forbátra!
Emberek haragját, iszonyát szakaszd ki,
Minden gyűlöletből virágot fakaszsz ki!

Fordits minden arczot a sugárzó szépnek!
Isten! álmodója csendes öröklétnek,
Csudás lélek, hol a sphærák hona tetszik,
Csókoljon az a száj, mely harapott eddig!
Zöld ágat boldogság töltsön be! Óh vedd be
Kegyelmedbe a nőt s a férfit mellette.
Hadd érjen a gyümölcs, a zsákmány meg veszszen,
Fehérlő bölcsőkből örömzaj nevessen,
Liliom, fa hajtson, a nap öröm legyen,
Örök azúr alatt örökös szerelem!»
S látták a csillagok a mélységes fénybe',
Hogy emeli kezét a poklos az égre,
Azt az aszott, merev, megfeketült kezet
S áldja a nagy folyót, a hallgató hegyet
Meg az erdőt, meg a szőke rónát áldja
S a Jehova keze ott megyen utána.

III. Orpheus és Melbizedek.

1.

És a zordon Nimród, hogy nem volt már dolga,
Az eldúlt világot újra legázolta.
Mely várost fölgyújtott, fölgyújtá még egyszer,
Égő szigetektől piroslott a tenger.
Szégort, Gergezust meg Tyrust fölégette.
És a mit rommá tőn, meg' fölépítette.
Alkotta Babylont, épité Achádot,
Gurt a homályban, hol a szél karikázott,

Rézent a pálmák közt, Kalamnét a bérczen;
A miket más névvel nevezünk már régen.
Osztán Pytiuntnak s Dioskurnak falat
Épített irdatlant a zord Tauris alatt.
Győzelmes vitézit aczélba ruházta,
Elefántok hátán a tornyot megrázta.
Bárddal a Kaukázust végigrepesztette,
Cyrust meg Araxest tengerbe vetette.
De lelke üres volt. «Éltem már — úgy monda —
Mit tegyek?» S mind jobban bágyadt lett és lomha.
Övé volt a világ, de magányos lelkét
Halálos unalom árnyai eltelték.

2.

Zúgó víz mentén a kétezredik évben
A Hæmusig ért, mi Dodanim volt régen.
Fekete pusztában, hol oroszlány lakott,
Ahajt hallott zengő és hangos szózatot.
Orpheus volt.
Ő volt nyugodt homlokával.
Sötét világ figyelt világos szavára.
Hozzá dörgölődztek fakó vadállatok,
Erdő, szél, kopasz hegy szavára hallgatott.
Istenek s typhonok csatájáról regélt.
A mély rengetegnek Orpheus így mesélt:
«Nincs az órjásoknak sziklájok azonban.
Kezdődik a vesztük. Hæmonia romban.
Pelion, Rhodope már egymásra rakva
Meg Pindos s az Ossa s az oroszlány-lakta

Fekete hegy mind a villámtól füstölög,
Lógnak a patakok rajtuk, mint üstökök.
Futnak az órjások Tyrus öble felé.
Győznek az istenek s Neptun már elnyelé
Polybust Nisyr'nél s Oromedont Cosnál.
A fölgyújtott Thryx, mint viaszfáklya, úgy áll.
Porphyrion kezét a Föld fele tárja,
Üres mind a kettő, messzi úgy kiáltja:
Földanya, egy hegyet hajits nekünk ide!
Crest villám veri le s viszi sós ár vize.
Andes, Thallo apja, Astrea testvére,
Nagy léptekkel gázol bele a víz-mélybe,
Az aegæi tengert hogy kötésig éri.
A villámoskezű Zeus szemmel méri,
Odakiált neki: Válj kővé, szörnyeteg!
Rábámul az órjás és sziklává mered.
De zúg Titán: Hála! fegyvert adtál elé!
S a síró Földanya mig megrendül belé,
Odafut és ragad Andes közepébe
S dobja az óriást az isten fejére.»
S fölkiáltott Nimród: «Titán dédapám volt!»
Indult a hegyekbe. A hajnal rózsállott.
Hogy megtért Asszúrba, már fényes reggel lőn.
És kardján, a szörnyűn, a háború-termőn,
Ismeretlen folt volt, elmoshatlan pedig.
Mereven nézett rá Nimród egy ideig.
Egy este e rabló zord helyen barangolt,
Egyszer csak egy szirtből hallott némi hangot:
«Menj. Az Isten marad.»

«A világ királya
Én vagyok — szólt Nimród — hát te?»
S mond az: «Pára!
Melkizedek vagyok, ezer évig elek.»
Mond Nimród: «Mit láttál azóta, te lélek,
Hogy a kőbe' lakol?»
S szólt a szikla-mélyből:
«Lélek vagyok Szem a lélek pilla nélkül.
A világ kezdete a szörny volt. Akkorta,
Hogy a homlok még a szellemet nem hordta
S még beszélő szemben gondolat nem égett.
A mi leigázott növény s állat-népet,
Még Ádám se tünt föl, Évát kézen fogva,
Váz volt még minden a természetbe' forrva:
Ágasbogas polyp, csillagszájú rája,
Nagy röpülő férgek, körmös szárnyon szállva,
Bozontos mammutok pocskoltak a tóba',
Kinyújtván ormányuk' föl a hegyormóra.
A mocsárba', hol az erdők vízben álltak,
Ötszáz könyök-hosszú százlábúak másztak.
Rezgő ázalékok, óriás vizi-szörnyek
A kek tengeráron általtekergődztek.
Iszonyú volt a lét és az élet torz volt,
Minden csak óriás, csúnya, sötét, zord volt.
A sörényes földet fereg-fajzat lakta.
Ember nem volt, így szólt Isten akaratja,
Nem emberi szemnek való e rém-látvány.
E gyászos országban járt föl-le a Sátán,
Mint a vadász, a ki riadó kürtbe fú.
— De azelőtt volt csak a világ iszonyú.

Gőz volt a mindenség, gőz csupán, mogorva.
A csirát s elemet az iszony megfogta,
Vergődtek madárként, zárt ökölbe fogván.
Egy minden, mi semmi, élt zavaros-formán
Rajta káprázatok libegése játszott.
E formátlan ködnek fenekén úgy látszott,
Hogy a végtelennel birkózik az örvény,
Büntetésről pedig nem vala még törvény.
Kisértet-világnál ott lehetett látni
A sötétség torkát kinyilni, bezárni.
Káprázó szem előtt mindenütt ott rémle
A sötétségszülte semminek a képe.
Alap a tetőből válik minden nyomba'
S lent a mélység alatt, mintha felhő volna,
A csapás lárvái a hol fetrengenek,
A barom Chaoson a szörny Éjjel lebeg.
Akkor kélt az Isten és az árnynak szóla:
— Én vagyok. — Száz csillag nyilott ki e szóra.
S Sátán szólt az Úrnak: Nem leszel magad ám.»
S fölkiáltott Nimród: «Sátán az ősapám!»

3.

És maradt harmincz nap a komor magányban,
Ott álmodozott a zord szirtek zugában.
Mint a kigyúlt fáklya, úgy égett a szeme.
Jött Zaim eunuch, mint a sir, fekete,
És leborúlt és szólt:
«A föld ural téged,
Asszúr királya vagy, Tyrus adóz néked.

Ha Asszúr jön, elég. hogy diadal várjon
Kades forrásinál, más néven Misphaton.
Isten kisebb, mint te. És szent a te arczod.
Ő földet teremtett s rajta te fakasztod
A vérpatakot a folyó vize mellé.
Téged hord az ember s a szamár a terhét.
Pálmás Edon, füves Hebron kié volna
Meg Szamáriának a háromszáz tornya?
Tiéd. Hát az aggok, asszonyok, gyermekek
Feje, szeme, térde? Neked hódol, neked.
Barnaképű hiber, kinek tűz a szája?
Kié Sarapanis, Phasos fellegvára?
Tiéd. Távolban, a datolyafák alatt
Phétrusim városát elfoglaltad magad.
A Nilus a kutyád, Théba rabod csupán.
Három szekér fér ki Ninive kapuján
És Ninive tiéd. Gur borúl elédbe,
Szidon, Szeir-hegy alatt horreusok népe,
Ophir, Kariathaim, a fekete-kapus,
Hol ötvösök vésik az elefánt-szarut,
Mind tiéd: Kánaan Szichem meg Hazerod.
Semmi sincs már hátra!»

«Csak az ég» szólt Nimród.

IV. A bárka romja.

1.

S egymaga újfent a pusztába költözött.
E vadász — így hívják az emberek között,

Sötét tervet koholt s a kósza dæmonok
Ujjal mutattak rá.
Hol a villám suhog,
Nagy bérczormon, hol a felhő s jég csatáznak,
Négy sast fogott, kik a levegőbe' járnak
S szárnyuk alá köté a szelet s villámot.
És ő vas öklével négy darabra vágott
Négy bősz lybiai eleven oroszlányt
S négy lándzsa hegyére szúrta bőrük' osztán.
És Szúza tornyába az órjás megtérvén,
Harmincz nap merengett.
A harmincz nap végén
Kézbe a sasokat és nyakába vette
Az arszlánokat s ment — az eunuch követte —
Ment a nagy tanúhoz, Ararát hegyére.
A csúcsra, hol látta messzi világ népe,
Hogy reszket a szélben a bárka csontváza.
Ott torpadt a csúcson két-óra járásra.
A vadászt meglátva, reszketett.
Az fogta
A moha-benőtte, föld megmállasztotta
Romokat s kirántván a sülyesztő sárból,
Épített ketreczet a roppant deszkából.
Érczczel megszögezte, koczkára faragta,
A fa lyukaira kígyó bőrét rakta;
Odú lett belőle, irdatlan, rettentő,
Volt minden kapuján csapó-ajtó, kettő,
Egyik az alján volt, másik a tetején.
Reszketett az eunuch s nem mert jönni felé.

A Nimród markában döngött a kalapács.
Jött-ment az iszonyú, az óriási ács.
Hallgatta lent a föld, hogy a hegy mint remeg.
Pörölye zúgása megrázta az eget
S megmozdúltak rá a távol Kárpát-bérczek;
A sphynxek, kik Théba előtt heverésznek,
Merev köszemükkel, miben az árny dereng,
Nézték s találgatták, vajjon ez mit jelent.
És a Káspi-tenger eltépte a partját.
Nimród egy fenyőre akasztá a kardját
S tömérdek kopját fogta a markába:
«Jól van már.» És a hegy, a ki az árt látta,
Ki Istent ismerte, elborzadott belé.

2.

Kötéllel a földhöz ketreczét kötözé.
A négy tátongó sast rakta négy sarkára,
Vas keze rákötte a sasok karmára
S hallotta az erdő, hogy a sas mint vijjog.
Aztán fejük fölé, mi a napban villog,
De jó föl magasra, hol el nem érhetik,
Köté a dárdán az arszlánok tetemit.
Volt, mint ős Erebos, e szekér fekete.
A thébai trónja mását tette bele
És száz boros tömlőt s száz málé kenyeret.
Egy pisszenés kevés, Zaim annyit se tett.
S Nimród a ketreczbe, trónjának mellette
Az ébenhomlokú eunuchot ültette.

OSZ. SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR

Kérdék a czédrusok: «Hát ez hova mégyen?»
És a ketrecz előtt, a mely állt már készen
Látni új horizont, szállni új napkörbe,
Dárda alatt a négy sas vijjogott közbe.
Nimród, mint akárcsak Mithra, tiarásan,
Ijja a hátán és nyila a markában,
A ketreczbe dobban, hogy a hegy megroskad,
De mit neki, hogy a vén Kaukázus borzad,
— Ki csillagos estén álmodik az Úrról —
Kötelet old s szól a keselyűknek: «Huj, huj!»
Egy ugrás s mozdúlnak a riadt szárnyasok.

3.

És a mindenségben, hol a csillag ragyog,
Szállt velük a ketrecz, a karmukra kötött.
Elnyúltak lent a tók, az órjás tükörök,
Zöld pálmák, vetéssel ékesített mező,
Hóreb és Sinai, a két zordon tető,
Az erdők, a tornyok, a négy kesely' szállván,
Szárny-verésükkel a fény-réteget vágván,
Csőrükkel csapva a véres tetem felé
S a szálló szekérből Nimród hajolt elé.
Aszúrnak hegyeit nézdelte szilajúl,
Miknek már erdeit elnyelte az azúr,
— Tetszettek az árnyban húllva kisebbedni —
Aláhajolt, úgy szólt:
«Szálló fellegek, ti!
A föld igázója, Nimród indúl tova!
Te, ki odafönn vagy, Jehova Jehova!

Én vagyok. Hófejű hegységek, én vagyok!
Erdők, az ember mén, a kié ágatok,
Tenger, az ember mén, a kié a habod,
Holtak, az ember mén, a kié csontotok
Föld, fák, kiket a szél lehellete tör meg,
Puszták, tavak, sziklák, síkok, sötét völgyek,
Föl ezer homloktok', millió szemetek',
Nimród meghódítni indúl a nagy eget!»

4.

Ment a messzeségben, ment a szörnyű gálya,
Vitték a madarak, horgas csőrük' tárva,
S a nem-látott szemek, mik itt-ott lebegnek,
Az üres azúrból ki-kitekintgettek.
A baljós tüneményt elámúlva látták,
A szálló rablóknak óriási szárnyát.
Szállt a rémes szekér, gőzben elburkolva.
Elült mind a négy szél s fújni se mert volna,
Félt, hogy fölborzolja a négy kesely' begyét.
Se szünés, se nyugvás, se szabály és se fék!
Röpködtek a véres hús felé a sasok,
De mind' fejük fölé emelkedtek azok
S mint az ökrök, a kik a jászolt ahitják,
Síva a repesők vitték a kalitkát,
Mit sohasem értek, mindig arra törvén.
Világló csúcs ámult meg sötétlő örvény.
Az etrusk, az oskus, a pelasg azt mondta:
«Hát e sötétellő szerszám meg mi volna?

A zúgó északi szeleknek szekere?
Vagy a sír, a lelket mely viszi fölfele?»
Phárom, Nachor, Separ, borzalmas magányok,
Földmélyi kriptákban óriás őrállók,
A tenger sólymai, a csüllő, a sirály,
Partlaki ember, ki gyékény kunyhót csinál,
Khalamé, mely mellett Théba kicsiny volna,
A sötét szurok-tó mátkája, Gomorra,
Szárdis meg Ninive, Tyrus — puszta rom már —
Meg híres Damaskus, Hóba város jobbján,
Palmás Édom, Sába a mastix-fa alatt,
Mind féltek, Ur rengett: menten abbamaradt
A diskosdobálók játéka, mind ámult.
Fényessé sült-nyakú púposteve bámult
Repkény alúl a gyík bámészkodott nosza;
Szólt a hangyabolynak a köpü: Nézz oda!
Villámit behúzta a felhő s elrémült.
Gólya a viperát kiejté csőréből.
S szállt a szárnyas hajó az azúr pusztába'.
Fölszállt a föld alól egy madár, hogy lássa,
Nagy madár, kit nyelvünk ma kondornak nevez.
Borzadt a jón tenger, az arany szigetes,
Kéklő mély, ibolya-illat melyből árad;
Harczmezőn beszélni kezdtek a csontvázak.
És a bálványoszlop nubiai ormon
S a tölgyfa, az Úrnak mely bólogat folyton
És a barlang, a hol oroszlány szunnyadott
Próféta lábánál, mind összeborzadott,
Hogy e sötét csillag hogy száll árnyat vetve.
És Bábel elámult.

Nyugton, mint az este,
A ketrecz mélyében, Nimród ott borongott.
Szálltak a repesők, szemük tüzet ontott,
Szálltak, mind' csak szálltak bőszen a hús felé
S szárnyuk a szekeret az égnek emelé.
Érzékink jelképe: az asszonyra vágynak
S szerelemben adnak a léleknek szárnyat!
De mit szerelem a zord vadász szívének!
Isis mutatá a hajót Cybelének.
S hallgaták a négy sas szárnya hogy csap szelet,
A sugárzó-képű olympi Istenek
Kréta és Tyrrhenum mélylő templomában.
Az arab még ma is, imánk órájában,
Mikor sötétedik, keresi a légben
A négy szálló keselyt némi csillagképben.
S izzó Afrikában, a fű perzselőben,
A mely örökösen látta az időben
A szörnyű Nimródot, dicsvágy kisértetét,
A pásztor, hogyha lát nagy foltot, feketét.
Hol Szidon s Szárepta állottak valahol,
Elmereng s azt mondja: «Ott az árnya ahol»

5.

És a sasok szálltak.
Kitárt szárnyuk szerte
A csendesen nyugvó réteget felverte
S lett a mozdulatlan ingó meg lebegő
És a szekér körül habzott a levegő;
Tenger, mit csak az Úr rázott föl idáig.

Mintha mind a felhőt átszelnék, úgy látszik
S nagy hegyek látják, a földön borongók,
Az első keselyűt, mint az égostromlót,
Mintha soh'se szállna le a magasságból,
Kelet felé fordul s úgy rikolt: «Nagy Sándor!»
Másik a kiáltást dél-irányba veti:
«Hannibál!» Harmadik, az a merészszemű,
Arrafelé rikolt, hol nyugat piroslik:
«Cæsar!» Az utolsó, az a legnagyobbik,
Lángos szörnyű csőrét észak fele tátja
S e szót «Napoleon!» — az égbe kiáltja.

V. A csapóajtó lent meg tönt.

1.

Kapu a végtelen, hagyta, hogy döngessék;
Eltelt az első nap, meghozta az estét
És a sasok szálltak.
Nimród ki se nézett.
Nyirkos lehelletét érzé az estének,
Sápadt czintermét a fagyos éjjel tárván;
Keze térdén s ült, mint egyiptomi bálvány
S szólt a feketének:
«Bagoly te, mellettem,
Mondd, mi lett a földből, nézd meg csak
helyettem.»
És az alsó ajtót az eunuch kitárta:
«Mint a párducz bőre, pettyes a föld s sárga,

Betölti a mindent; itt amott a térben
Hömpölygnek a folyók ezüst szalagképen;
Zöld dombokon árnyunk futkos, mint a felleg;
Halott ellenségid a síkon hevernek,
Aratás-idején mint a kévék szoktak;
Körül a városok fölgyújtva lobognak;
Nagy vagy, király! Veszszen, a ki bántani mer!»
És kérdezte Nimród: «Hát az ég nincs közel?»
S kinézett az felül: «Az ég csupa kékség.»

2.

És a sasok szálltak.
A gáttalan térség
Szétnyílt szárnyuk előtt. Az árnyék engedett
S ott, a hol a napok szikrák, nem egyebek,
Vitték a gonoszszal megrakott szekeret.
Szomjas lett az eunuch és meg is éhezett.
Nimród elnézte a szerecsenyt szó nélkül,
Hogy csapol egy tömlőt s hogy vesz a kenyérből;
A pokoli vadász, bal-csillagzat sarja,
Csak merengett, magát már Istennek tartva,
Mit neki kenyér, bor! Eltelt kevélységgel,
Gőgtől hízott, hogy a csillagokba ér fel.
Várt, ajkát se tárván, kezét se mozgatván,
Egész álló hétig merengett s szólt aztán:
«Nézd meg, milyen a föld?»
S szólt az ocsmány szolga:
«Olyan most már, mintha roppant golyó volna
S halványan a gőzök hálóján keresztül.
Sík tünik föl néha s néha a víz rezdül.»

«Hát az ég?»
Szólt Zaim: «Nagy király, te kevély,
Az ég kék.»

3.

Az árnyban fütyült alul a szél.
És a sasok szálltak.
Ott várt egy hónapot
Nimród, mindig szállva, osztán szólt: «Átkozott!
Nyisd ki azt az ajtót alúl s nézz a földre.»
Szólt Zaim: «Királyom, villám ijesztője,
Sötét pont lett a föld, akár egy szem köles.»
És Nimród fölvidult:
«Már a közelbe' lesz.
Hej! nézd most az eget. Ihol lesz immáron.»
Kinyitotta Zaim az ajtót: «Királyom,
Az ég kék.»

4.

Alul a szomorú szél zúgott
És a sasok szálltak.
Három hónap múlott
És várt mindig szállva a harczok királya,
Osztán szólt: «Te kutya, asszony útálsága!
Nézz ki alúl s mondd meg, hogy a föld hova lett?»
Azt mondta az eunuch: «Már a föld elveszett.
Király, nincs már semmi, csak a mélylő ború.»
Szólt Nimród: «Mit nekem a föld, mely szomorú!
Nézd meg most az eget. Messze vagyunk-e még?»
Azt mondotta Zaim: «Királyom, kék az ég.»

5.

Süvöltött lent a szél.
Hátrafordúlt fejjel
Egyik sas: «Éhezem, te lelketlen ember!»
S Nimród odadobta az eunuchot enni.
És a sasok szálltak.
Többé nem szólt semmi,
A míg a kalitka bőszült iramba' szállt.
És Nimród egy évig bennt a homályba' várt,
Mindig emelkedve, rémes útja alatt
Újjain számolta a tizenkét havat.
Mikor az év eltelt, a zordon satrapa
Kinyitá az ajtót — úgy maradván maga —
Hol a napnak tüzes arany sugára ég.
Fölnézett az égre s körül kék volt az ég.

6.

S nyugodtan az órjás íjját vette kézbe,
Kiszállt a ketreczből s a tetőre lépve
Fölmagaslott és szólt: «Ihol én!» A földet
Gyilkoló szemével nem kereste többet;
Összefonta karját s az égre meredett.
Majd — halvány homlokán egy szál se remegett —
Nagy-nyugodtan nyilát az íjjára tette.
Félre fejük' kapták a sasok remegve.
S Nimród feje fölé emelte az ivet.
Süvöltött viharként a meghúzott ideg.
S mint a villám, mikor a szemet befogja,
Eltünt az egekbe a rengeteg kopja.
És a föld megrendült a menny zúgásától.

7.

Egy hó mulva éjjel egy százéves pásztor
A szomorú síkon, merre Bábel tornya
Feketéll', hol Kain Ábelt legyilkolta,
Látta, hogy az égből lezuhan az éjbe'
Valami óriás. Arkangyalnak nézte.
Nimród volt.

8.

Ott feküdt megbüntetve, hanyatt
A zord vadász holtan. A feje úgy maradt
Égnek, kevély feje ő két mely szemével.
A nyila zuhant le utána kevéssel.
És a hegye, mely a kék égben járt ott fent,
Vérbe volt bemártva. Megsebzé az Istent.

VI. A vigyázó mágusok.

Elment Nimród, banem itt maradt a csata.
A menny zengésénel hangosabb a szava;
Láttára a kalász visszabúvik rögtön
S egy évezred mulva a meggörnyedt földön
Költ az embert, mint eb a csontot, harapva,
Órjás tojást, miből kikél Róma sassa.
Néha néha osztán egyszer csak, azóta
Füst gőzöl, a titkos tűznek árulója
S kikél a földünkön néminemű részen
Rémes eleven köd, miből ember lészen,

Majd Isten: Teutates, Mars meg Bál a neve,
Ott háborog bennük a rossznak szelleme.
Borzadály, vér és gyász borúl a világra.
S Isten mágusai a messzi pusztába'
— A fülük a földön — iszonytól reszketve
Hallják lábuk alatt a föld alúl messze,
Hogy röpköd a Sátán örök éjszakába',
Börtöne boltjához hogy csapdos a szárnya.

OSZK

OSZK

MAGYAR KÖNYVEK

A Franklin-Társulat új, népszerű olcsó sorozata

A JÓKA ÖRDÖGE. Arany János vidám versei

JÁNOS VITÉZ
Petőfi Sándor legszebb költői elbeszélése

A VÉN CIGÁNY
Vörösmarty Mihály legszebb költeményei

A MADÁR FIAIHOZ
Tompa Mihály legszebb költeményei

HADNAGY URAM
Gyulai Pál legszebb költeményei

A VIRRASZTÓK
Vajda János legszebb költeményei

HAZÁDNAK RENDÜLETLENÜL
A legszebb magyar hazafias versek

SÍRVA VIGAD A MAGYAR
A legszebb magyar bordalok

SZÉKELY NÉPMESÉK
A legszebb székely népmesék

DALOLÓ MAGYARORSZÁG
A legszebb magyar népdalok

BOLDIZSÁR IVÁN: A gazdag parasztok országa (Dánia)

MAKKAI LÁSZLÓ: Tündérország—Erdély

Minden kötet ára 44 fillér

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.